

## Spørgeteknikker

Undersøgelser som indebærer, at der stilles direkte spørgsmål til respondenter kan tilrettelægges forskelligt, men det kræver altid omhyggelig forberedelse at udarbejde materiale hvadenten det er et standardiseret spørgeskema, holdningsundersøgelser eller et interview. Man kan vælge mellem lukkede og åbne spørgsmål alt efter formålet med undersøgelsen. Forskeren stiller relevante spørgsmål til respondenterne, og svarene danner grundlag for undersøgelsen. Der er forskel på den slags spørgsmål, man stiller i en videnskabelig undersøgelse og i en almindelig konversation. De enkelte spørgeteknikker kræver forberedelse og træning. For at en metode anerkendes som videnskabelig kræves det, at der er en vis grad af systematik og standardisering i dataindsamling og –analyse. Cafe-diskussioner og avisinterview regnes derfor ikke som videnskabelige, selvom de kan være nok så interessante og oplysende.

Når man vil stille spørgsmål til andre i forbindelse med forskning kan man gøre det på flg. måder:

1. **Ansigt-til-ansigt:** Kan bruges både til interview og spørgeskema. Fordelen ved denne metode er, at der er god kontakt mellem interviewer og respondent, og man kan få indsamlet en masse materiale, som kan belyse den interviewedes verden. Respondenter er som regel samarbejdsvillige, og det er vigtigt, at man er neutral, så de kan få lov til at sige det, som de selv mener og ikke det, som de tror, at interviewereren gerne vil have, at de siger. Man skal være opmærksom på non-verbale signaler. Det er vigtigt at respektere respondenters integritet, så man ikke er medvirkende til, at de afslører ting, som de kan fortryde. Der er nogle begrænsninger ved metoden også, idet metoden er tidskrævende, og det er begrænset, hvor mange interviews man kan tage. Desuden kan det være lidt vanskelig at notere under interviewet, og hvis man videofilmere, resulterer det i mange timers arbejde med at transskribere og lave indholdsanalyser. Man kan heller ikke vide, om respondenterne er ærlige, eller om de er påvirket af situationen. Validiteten af interviewet er afhængigt af respondentens ærlighed.
2. **Telefon:** Kan bruges både til interview og spørgeskema. Telefon bruges meget ofte i markeds- og opinionsundersøgelser. Her bruges ofte strukturerede spørgsmål, så man kan føre svarene direkte ind på computeren. Denne interviewform ligner det kvantitative spørgeskema, men det er ofte muligt for respondenterne at få uddybet nogle spørgsmål eller komme med individuelle kommentarer. Fordelen ved telefoninterview er især, at de er hurtige at gennemføre, og at man kan foretage dem hjemmefra. Desuden kan svarene tages direkte ind i et program på computeren, så man hurtigt kan lave dataanalyse. En af ulemperne ved telefoninterviewet er, at respondenterne kan blive irriteret over at blive ringet op midt i middagsmaden, så de ikke gider at svare.
3. **Brev eller email:** Bruges mest til spørgeskemaer. I vore dage bruger man ofte email i surveys, fordi det er hurtigere og lettere. Man går også ud fra, at respondenterne svarer mere ærligt her end i face-to-face. Til gengæld kan der snige sig fejl ind, fordi respondenterne misforstår spørgsmål og ikke har mulighed for at stille opklarende spørgsmål.

Når man vil lave en undersøgelse, som indebærer spørgsmål til en gruppe af respondenter, som anses for at være interessante til at få indsigt i en bestemt problemstilling, kan processen deles op i flg. faser:

1. Formulering af præcis problemstilling (Problemformulering)
2. Valg af metode til at indsamle data (email, face-to-face)
3. Valg af respondenter (repræsentative?)
4. Fremstilling af spørgsmål til dataindsamling (standardiserede spørgeskemaer, lukkede eller åbne spørgsmål)
5. Ethiske overvejelser
6. Analyse af data
7. Rapportering

### Åbne eller lukkede spørgsmål?

Åbne spørgsmål er karakteriseret ved, at de ikke lægger nogle rammer for svaret, så man kan sige, at de i højere grad udtrykker respondentens egen mening. Til gengæld kan det være svært at analysere svarene.

Lukkede spørgsmål er karakteriseret ved, at der lægges nogle faste rammer for svaret, fx i form af svarmuligheder. Den type spørgsmål er gode til at opnå svar, som nemt kan bruges til at analysere på tværs af respondenterne, fordi alle får de samme spørgsmål og kan vælge mellem de samme svarkategorier.

### Spørgeskema

I et standardiseret spørgeskema er alle spørgsmål formuleret på forhånd og nedskrevet i en bestemt rækkefølge, og spørgsmålene er typisk af typen: Hvem, hvad, hvor, hvor mange, hvor meget. Spørgsmålene er som regel lukkede, dvs. der stilles ikke yderligere spørgsmål, når spørgeskemaet er sendt ud. Spørgsmålene er desuden præcist formuleret for at undgå, at respondenterne skal misforstå dem. Svarkategorier er udformet, så det er nemt at tælle svarene sammen og foretage statistiske analyser. Til gengæld er en af svaghederne, at det næsten er umuligt at foretage en grundig udspejling ved hjælp af spørgeskemaer. Af den grund supplerer man ofte spørgeskemaer med interview. Generelt er det nemmere at komme tæt på en anden person i en interviewsituation end gennem spørgeskemaer.

Det kan være en fordel at teste sit spørgeskema, inden man går i gang med selve undersøgelsen for at rette evt. fejl i det.

Spørgeskemaundersøgelser (survey) foretages fx i forbindelse med opinionsundersøgelser, og omfatter en større repræsentativ gruppe af respondenter.

Man kan vælge at lave en kombination af lukkede og åbne spørgsmål i både spørgeskema og interview for at give respondenterne mulighed for at uddybe, hvad han eller hun mener.

### Eksempler på lukkede spørgsmål i et spørgeskema

<http://www.liv.dk/polit/index.asp?upID=120>

#### 8) Kunne du tænke dig, at skolens overordnede rygepolitik blev forbedret?

- Ja
- Nej
- Ved ikke
- Ubesvaret

#### 9) Synes du, at rygning på skolen bør være (kun et svar)

- Tilladt overalt
- Tilladt – men delvist begrænset til åbne rygearealer i f.eks. kantinen og på gangene
- Tilladt – men i lukkede rygerum rundt på skolen
- Kun tilladt i opstillede rygeskure uden for skolen
  
- Kun tilladt uden for skolen - uden opstillede rygeskure

Ubesvaret

Eksempel:

S1: Hvad køn er du? sæt kryds.	Mand	Kvinde		
S2: Hvor gammel er du? (sæt kryds)	20-30	30-40	40-50	60 eller ældre

### Eksempler på et åbent spørgsmål

Eksempel 1.

Beskriv med dine egne ord, hvordan du mener man skulle ordne problemet med rygning på skolen.

Eksempel 2

S 1: Beskriv hvad det var for en begivenhed, som fik dig til at overveje at holde op med at ryge?  
.....

### Skalasvar

I et skalasvar skal respondenterne sætte et kryds i en skala, som fx går fra meget enig til meget uenig.

**Eksempel:**

**Her er en udtalelse om cigaretrykning og helbred. Vælg det svar som du mener passer bedst med din egen mening.**

‘Cigaretrykning er så farligt for helbredet og så dyrt for samfundet, at det skulle forbydes ved lov at ryge’.

Er du: (sæt kun kryds ved et af svarene)

Meget enig

Enig

Hverken enig eller uenig

Uenig

Meget uenig

### Likert-skala spørgsmål

En anden type af skalasvar udtrykker respondenterens holding i en numerisk skala. Det gør det lettere at foretage statistiske sammenligninger.

**Eksempel:**

Hvor farlig er cigaretrykning? sæt kryds et af tallene på skalaen. 1 angiver, at det næsten ikke er farligt, og 5 at det er meget farligt.  
--/1/2/3/4/5/--

### Udarbejdelse af spørgeskema

Vær så klar og entydig som muligt, når du laver et spørgeskema. Lav enkle og klart formulerede spørgsmål. Check med en anden at man rent faktisk kan forstå dine spørgsmål.

Undgå flg. i spørgeskemaer:

- **vage formuleringer:** har du inden for den seneste tid røget? Vær præcis og skriv hellere: har du røget inden for den sidste uge?
- **dobbelt spørgsmål:** ”Mener du at lærere er blevet mere demokratiske eller føler du at unge mennesker har ændret sig i forhold til tidligere?”
- **Negativt formulerede spørgsmål:** “Er du enig i, at unge mennesker i dag ikke har det nær så hårdt som tidligere generationer?”
- **Tendentøse eller ledende spørgsmål:** “Eftersom politiet er de bedste til at tage sig af kriminelle, hvordan mener du så, at det vil være bedst at håndtere det stigende antal unge kriminelle?”

### Interview

Inden man går i gang med sin undersøgelse, skal man gøre sig klart, hvad det er, man vil undersøge, og på baggrund af det designe sit interview.

Man taler om det **lukkede interview**, og de **åbne interview** (semi-struktureret og ustruktureret).

Et par gode råd til interviewerens<sup>1</sup>

1. Forsøg at få respondenterne til at betragte dig som en, der ikke er interviewer
2. Lyt så meget som muligt, tal selv så lidt som muligt.
3. Undgå ledende spørgsmål
4. Følg op på det der siges, og lad være med at afbryde
5. Stil også åbne spørgsmål.

Det **lukkede interview** foregår på baggrund af strukturerede, lukkede og standardiserede spørgsmål præcis som spørgeskemaet. Denne type af interview er særligt velegnet til statistisk beregning, men på grund af de lukkede svarkategorier får man begrænset informationsmængde, og man kan risikere, at man mister information.

Når man har gennemført et interview, bliver det normalt transskriberet. Analysen af interviewet foregår på baggrund af transskriptionen.

Interviewet adskiller sig fra samtalen ved at være assymetrisk, fordi interviewerens tager sig ret til at stille spørgsmål<sup>2</sup>. Det er begrænset, hvor mange interview, man kan nå at foretage, for det kan være meget tidskrævende at efterbearbejde et interview. Først skal det transskriberes, og dernæst skal det analyseres. En times båndet interview kan fylde op til 15 maskinskrevne sider i transskriberet form, og det kan tage op til 8 timer at analysere det.<sup>3</sup>

### Åbent interview

Det **semi-strukturerede** interview ligner spørgeskemaet, idet rækkefølgen af spørgsmål er fastlagt på forhånd, men formuleringen af spørgsmålene er ikke fastlagt på forhånd. Intervieweren kan arbejde ud fra en spørgeguide, hvor en række relevante emner er noteret, men selve formuleringen af spørgsmålene sker i løbet af interviewet.

Det **ustrukturerede interview** ligner en almindelig samtale. Man har ikke på forhånd lagt en plan for, hvad man vil spørge om, og rækkefølgen af spørgsmål er heller ikke fastlagt.

Formålet med interviewet er at få indblik i den interviewedes verden, skal interviewerens være opmærksom på at lytte opmærksomt på respondenterne, og man skal undgå at afbryde hele tiden. Man skal også være opmærksom på kropssprog. Det kan være en god ide, at kommentere noget af respondenterens svar i dine egne spørgsmål fx:

*Du sagde, at du godt ved, at det er usundt at spise wienerbrød til morgenmad. Hvad mener du med det?*

*Kan du være sød at uddybe det, du siger om.....*

Nogle gange kan det være nødvendigt at bruge en meget aktiv spørgeteknik, fordi respondenterne ikke er særlig åbne. Man kan fx fortælle respondenterne, at hans svar er interessante og brugbare. Det vigtigste er, at interviewerens kan styre interviewet, men man skal samtidig være opmærksom på, at man ikke manipulerer respondenterne for meget. Det er svært at lave et kvalitativt interview, og man er nødt til at træne. Skemaet herunder antyder nogle egenskaber for den gode interviewer.

<sup>1</sup> Emil Kruuse. Kvalitative forskningsmetoder- i psykologi og beslægtede fag. Dansk Psykologisk Forlag. 2007 s. 156

<sup>2</sup> Emil Kruuse. Kvalitative forskningsmetoder- i psykologi og beslægtede fag. Dansk Psykologisk Forlag. 2007 s. 139

<sup>3</sup> Thomas Harboe. Indføring i samfundsvidenskabelig metode. Forlaget Samfundslitteratur. 4.udgave. 2006, s. 143

### **Spørgeteknikker**

- involverer brug af selvrapportering. Man kan ikke altid regne med, at folk siger sandheden.
- ansigt-til-ansigt interviews, telefoninterview, spørgeskemaer, skalasvar,
- spørgsmål kan være åbne eller lukkede
- spørgeteknikker kan være struktureret eller ustruktureret
- indsamlede data fra spørgeskemaer kan analyseres statistisk